

DAGTILBUD I EN CORONATID

UNDTAGELSESTILSTAND SKABTE MERE NÆRVÆR

En ny undersøgelse afdækker, hvordan daginstitutioner har balanceret pædagogik og omsorg med de mange nye hygiejnekrav og restriktioner under coronapandemien. Det viser sig, at selvom personalet var presset skabte den nye organisering mere nærvær og tryghed for børnene.

Da corona sendte chokbølger gennem samfundet, stod Danmark i en situation uden historisk fortillfælde. En væsentlig del af arbejdsstyrken blev sendt hjem, uddannelsessteder og institutioner blev lukket ned, og børnene blev sendt hjem til forældrene. Da samfundet i midten af april skulle påbegynde en delvis genåbning, stod dagtilbuddene i frontlinjen, for hvis ikke de åbnede, så kunne en stor del af forældrene ikke få ro til at arbejde. Samtidig skulle genåbningen af daginstitutionerne ske ud fra en lang række sundhedsfaglige retningslinjer og anbefalinger, som ledere og pædagoger skulle implementere i samarbejde med kommunale embedsmænd og lokalpolitikere. Retningslinjer, som i de følgende uger hele tiden blev revideret og ændret.

Lektor Kirsten Elisa Petersen fra DPU, Aarhus Universitet, fulgte i foråret genåbningen gennem en undersøgelse blandt ledere og pædagoger i 130 daginstitutioner, som siden er blevet fulgt op af en række interviews med de pædagogiske ledere. I foråret 2021 afsluttes projektet, og resultaterne offentliggøres i en rapport, men Kirsten Elisa Petersen fortæller allerede her om nogle af de forhold, der træder frem i undersøgelsen.

”Dagtilbudslederne beskriver, hvordan de i genåbningsfasen arbejdede i døgn drift på at fortolke og implementere de sundhedsfaglige retningslinjer, som især handlede om, at børnene skulle opdeles i små grupper. Der var samtidig krav om meget mere arealplads til børnene, ekstra rengøring og mere fokus på hygiejne. Forældrene måtte ikke komme ind i institutionerne, og børnene skulle opholde sig så meget som muligt udenfor. Alt sammen for at mindske smitten. Derfra gjaldt det for lederne og medarbejderne om at få etableret en pædagogik, der kunne fungere under de retningslinjer,” siger hun.

Kreativ ledelse

I mange kommuner manglede der fysisk plads til børnene som følge af det større arealkrav pr. barn. Og det blev for alvor en organiseringsudfordring for dagtilbudslederne, der i samarbejde med kommunerne skulle finde nye lokationer, hvor nogle af børnene kunne være.

”En af de ledere, vi har interviewet, fortæller om, hvordan de var ude og se på alternative lokaliteter som eksempelvis kirker, boligforeninger og kulturinstitutioner for at

»Ledelsesmæssigt måtte de udvise den vildeste form for kreativitet for at løse opgaven.«

Kirsten Elisa Petersen

DANSKE DAGTILBUD UNDER CORONA

Undersøgelsen bygger på svar fra 130 dagtilbud fordelt ud over hele Danmark.
Den består af:

- en spørgeskemaundersøgelse til 130 dagtilbudsledere
- en spørgeskemaundersøgelse til det pædagogiske personale i de 130 dagtilbud.

Spørgeskemaundersøgelserne har kørt fra medio april til ultimo juni 2020 og spørger til både nedlukningsfasen og genåbningsfasen. Fra august til november 2020 er der foretaget dybdegående forskningsinterview med 10 dagtilbudsledere. Forskningsrapporten forventes offentliggjort i foråret 2021.

afgøre, om de kunne få plads til nogle børnegrupper her. Andre steder blev der opstillet telte og skurvogne osv., så institutionerne kunne få åbnet institutionerne for så mange børn som muligt og samtidig overholde sundhedsmyndighedernes afstandskrav,” fortæller Kirsten Elisa Petersen.

Lederne skulle omlægge hele det pædagogiske arbejde, så det kunne foregå i mindre grupper, derudover skulle de ansætte nye og ekstra medarbejdere, samtidig med at de skulle omorganisere den pædagogiske praksis, så den kunne fungere i de nye omgivelser.

”Ledelsesmæssigt måtte de udvise den vildeste form for kreativitet for at løse opgaven. Men da lederne først fik de fysiske rammer på plads, så begyndte det at køre ganske godt med både afstand, rengøring, den samme medarbejder til den samme gruppe hver dag og forældre, som skulle aflevere børn uden for institutionen,” siger Kirsten Elisa Petersen.

Men bedst som der indfandt sig lidt rutine, blev retningslinjerne fra sundhedsmyndighederne ændret – igen og igen. Og for institutionerne var der ikke andet at gøre end at handle prompte på de ændringer.

”Der kunne komme beskeder ind sent om aftenen fra den kommunale forvaltning om, at nu var der lige kommet nye retningslinjer fra sundhedsmyndighederne. Så rettede institutionerne ind, kommunikerede det til personalet og tilpassede praksis efter det den næste morgen,” siger Kirsten Elisa Petersen.

Hun peger på, at lederne, ifølge undersøgelsen, var meget opmærksomme på, at deres personale fulgte retningslinjerne. Men også at en del ledere udtrykte en undren over, at genåbningen skulle foregå på den måde, med så kort tid til at tilrettelægge ændringerne og ikke mindst en manglende klarhed over, hvorvidt der var ressourcer til det ekstra personale.

Uden værnemidler

Pædagogerne var en af de velfærdsprofessioner, der blev kastet direkte ud i frontlinjen. Alligevel er der ikke nogen af pædagogerne i undersøgelsen, som har beklaget sig over, at de skulle gå på arbejde, og at de skulle arbejde uden værnemidler.

”Pædagogerne har været den eneste fagprofession i velfærdsstaten, som dagligt skulle være i tæt fysisk kontakt med andre uden værnemidler midt under en pandemi. Men de har bare kløet på. Der har været enkelte i de forskellige personalegrupper, som har været i risikogruppe eller været bekymrede for pårørende, som var det. Det har man så løst lokalt, men det er meget få pædagoger, som har udtrykt bekymring for sig selv,” fortæller Kirsten Elisa Petersen og beder os huske på, at da genåbningen gik i gang lige efter påske, var alle stadig meget bekymrede.

”Der opstod også forskellige meget bekymrede forældregrupper, der protesterede imod, at deres børn på denne måde skulle være ’forsøgskaniner for covid-19’ og vende tilbage til institutionerne. Men den bekymring manifesterede sig ikke voldsomt blandt pædagogerne,” siger hun og fortsætter:

”Det er jo egentlig helt fantastisk, hvordan pædagogerne bare går på arbejde midt under en pandemi. Mens alle andre faggrupper er dækket til og pakket ind, så går pædagogerne på arbejde uden at være iført værnemidler, fordi, som mange af lederne i undersøgelsen siger: ’Man kan jo ikke have maske på, når man arbejder med børn, for børn skal jo kunne aflæse og forstå krops- og ansigtsudtryk hos voksne, og man skal jo ikke unødigt skræmme dem.’”

Små børnegrupper giver nærvær

Det store spørgsmål er, hvordan pædagogerne kunne holde fokus på hygiejnen uden

FOTO: UNISPLASH/RAJIB SARDYKOV

For at mindske smitten i foråret 2020 blev børnene inddelt i små grupper. Det viste sig at være til gavn for mange børns trivsel og udvikling.

at gå på kompromis med pædagogikken og omsorgen. Her svarer langt de fleste pædagogiske medarbejdere, som har medvirket i undersøgelsen, at den måde, pædagogikken har været tilrettelagt på under pandemien, faktisk har været positiv for børnenes udvikling.

”De små grupper og det, at den samme pædagog eller medhjælper hver dag havde ansvaret for den samme børnegruppe, har vist sig at være godt for børnenes tryghed og udvikling. Det viser datamaterialet meget tydeligt, og det er også den klare opfattelse hos pædagogerne,” siger Kirsten Elisa Petersen og fremhæver i den forbindelse et paradoks:

”Alt imens der hele tiden blev lagt vægt på større fysisk afstand, så blev der faktisk mulighed for at sikre større både fysisk og psykisk nærvær i de små børnegrupper. Og da børnegrupperne var væsentligt mindre end vanligt, så kunne det pædagogiske personale også gå længere ind i det pædagogiske arbejde med børnene, end de normalt har mulighed for.”

Pres på budgetterne

Til gengæld havde den nye organisering den bagside, udtrykker noget af det pædagogiske personale, at de under genåbningen i foråret især savnede den kollegiale sparring. Når de var alene med de samme få børn hele dagen, så mistede de kontakten til deres kolleger og muligheden for at vende og dreje faglige spørgsmål. Også læreplanen blev lagt i skuffen for en tid.

”I tiden efter genåbningen i foråret var pædagogerne nødt til at fokusere på den umiddelbare kerneopgave. Der var ikke tid til at lave læreplaner under genåbningen. Det ændrer sig så nu. Som en svarede efter sommerferien: ’Mens vi fortsat ligger vandret for at løse alt det, vi skal ude i daginstitutionerne, så er ’konsulentblokken’ nu kommet tilbage.’

Alttså oplevelsen af at alle kommunens konsulenter, nu kommer igen med krav om dokumentation, målinger og særlige indsatser,” siger Kirsten Elisa Petersen og peger på, at det sker samtidig med, at institutionerne er enormt pressede af, at der hele tiden er medarbejdere, som er fraværende, fordi de skal testes for covid-19.

”De fleste dagtilbudsledere fortæller, at de fortsat konstant kører på med ekstra medarbejdere hele dagen og samtidig skal have medarbejdere til at spritte af og gøre rent på kontaktpunkter. De prøver at fastholde det med mindre grupper med faste pædagoger, men er stadig meget udfordrede. En af de ledere, jeg har interviewet her i efteråret, fortæller, at hun hver uge har en til tre medarbejdere til test, som så skal være hjemme og isolerede indtil testresultaterne kommer. En anden fortalte, hvordan hun i løbet af en uge havde ni medarbejdere gennem testprocessen. Derfor bliver der stadig brugt mange penge på vikardækning, hvilket selvsagt tynger budgetterne i de enkelte institutioner.”

Positiv pædagogisk udvikling

Men overordnet skygger det ikke for en

»Pædagogerne har været den eneste fagprofession i velfærdsstaten, som dagligt skulle være i tæt fysisk kontakt med andre uden værnemidler midt under en pandemi.«

Kirsten Elisa Petersen

vigtig læring, nemlig at pædagoger og ledere oplevede, at børnene trivedes godt i mindre børnegrupper, da det først begyndte at fungere. Især børnenes sociale trivsel steg, fordi man fik løst den udfordring, at det kan være vanskeligt for nogle børn at finde deres plads i de store børnegrupper, der normalt er i daginstitutionerne.

”Det gik tilsyneladende bedre i de små grupper bestående af typisk fire til fem børn og en voksen, der så var sammen hele dagen. For nogle af de mere tilbageholdende børn var det nemmere at blomstre og udvikle sig under de forhold,” siger hun.

Fra sundhedsmyndighedernes side var der tale om en overordnet *sundheds- og sikkerhedsdiskurs*, men den blev så at sige omformet til en pædagogisk *udviklingsdiskurs* i daginstitutionerne, som Kirsten Elisa Petersen udtrykker det.

”I myndighedernes optik handlede det om at omlægge daginstitutionerne af hensyn til sundheden og sikkerheden, hvor pædagogikken så at sige var underordnet, eller i hvert fald kom i anden række. Det interessante, set fra min stol, er, at det i institutionerne førte til positive ændringer i det pædagogiske arbejde. Så selvom det ikke var intentionen, så satte sundheds- og sikkerhedsdiskursen faktisk gang i en positiv pædagogisk udvikling, som jeg mener, vi skal holde fast i – også efter pandemien.” ■

Læs mere:

projekter.au.dk/danske-dagtilbud-under-corona
Rapporten offentliggøres i foråret 2021

KIRSTEN ELISA PETERSEN er lektor i pædagogisk psykologi på DPU, Aarhus Universitet. Hun forsker i den pædagogiske profession, kvalitet i dagtilbud med særligt blik for udsatte børn og udsatte familiers trivsel og udvikling. Hun underviser på Kandidatuddannelsen i pædagogisk psykologi.